

Den Haag

In Den Haag doet iedereen onbeperkt mee

Agenda voor een toegankelijk en inclusief Den Haag voor mensen met een beperking

Gemeente Den Haag – 2024 - 2026

Voorwoord

Den Haag wil een toegankelijke en inclusieve stad zijn. Een stad waarin alle inwoners – dus ook mensen met een beperking – zich thuis voelen en mee kunnen doen. Een stad waarin niemand, bedoeld of onbedoeld, buiten de boot valt. Een stad waarin alle burgers gelijkwaardig gebruik kunnen maken van dienstverlening, openbare gebouwen, openbare ruimte en openbaar vervoer. Kortom: een stad die is ingericht op de diversiteit van mensen.

Maar wat is een toegankelijke en inclusieve samenleving nu precies?

In het Haags Akkoord 2023-2026 staat het volgende: *“In Den Haag is de startpositie niet voor iedereen gelijk: veel inwoners hebben te maken met uitsluiting, discriminatie en bijvoorbeeld gezondheidsachterstanden. We willen de kansenongelijkheid verminderen, de sociale basis versterken, inclusie bevorderen, discriminatie bestrijden en zorgen dat iedereen naar vermogen mee kan doen aan de Haagse samenleving. Inwoners dragen daarin zelf verantwoordelijkheid. Maar mensen die niet (volledig) mee kunnen doen, mogen rekenen op passende ondersteuning. Toegankelijkheid en betaalbaarheid van die ondersteuning zijn daarbij belangrijke uitgangspunten.”*

En: *“We willen een toegankelijke stad zijn. Kindvriendelijk, toegankelijk voor ouderen en voor mensen met en zonder een beperking. Bij alle projecten in de openbare buitenruimte is toegankelijkheid het uitgangspunt en expliciet onderdeel van de planvorming, waarbij we ervaringsdeskundigen en experts zullen betrekken.”*

Meer dan alleen de fysieke toegankelijkheid

Nog vaak denken we bij toegankelijkheid aan fysieke aanpassingen, zoals hellingbanen, geleidelijnen of een lift. Die aanpassingen zijn zeker belangrijk. Maar wat ons betreft gaat toegankelijkheid verder dan de openbare ruimte. Het gaat erom dat iedereen kan meedoen aan alle dagelijkse activiteiten: van onderwijs, wonen en openbaar vervoer, tot werk, vrijetijdsbesteding en cultuur.

Nog te vaak leven mensen met en zonder beperking in twee aparte werelden. Wij willen de muur tussen die werelden, daar waar dat kan, doorbreken. Dat betekent dat we niet de beperking, maar de talenten en de diversiteit van onze inwoners centraal stellen. En dat geen enkele inwoner als een uitzondering wordt beschouwd of zich een uitzondering voelt. Want alleen dan kunnen we zeggen dat we leven in een inclusieve samenleving. Het college zet zich er daarom voor in om inclusie een vast onderdeel te maken van bestaand en nieuw beleid op alle levensdomeinen.

Gericht op alle inwoners van Den Haag

Een toegankelijke en inclusieve stad is niet alleen belangrijk voor mensen met een blijvende beperking. Ook andere mensen profiteren van een toegankelijk en inclusief Den Haag. Denk aan mensen met een sportblessure of mensen die tijdelijk in een rolstoel zitten na een operatie. Of denk aan ouderen, die met naarmate hun leeftijd toeneemt, steeds vaker te maken krijgen met lichamelijke uitdagingen. De bedoeling is dat zij langer zelfstandig thuis blijven wonen. Dat kan alleen als de stad en de samenleving dat ook mogelijk maken.

Onze agenda voor de komende jaren

Wat wij als gemeente concreet van plan zijn, leest u in deze agenda voor een toegankelijk en inclusief Den Haag voor mensen met een beperking 2024-2026. Dit is het vervolg op de Agenda Vanzelfsprekend Toegankelijk Den Haag 2020-2022. Inwoners, ervaringsdeskundigen, expertiseorganisaties, ondernemers en maatschappelijke organisaties hebben hieraan een belangrijke bijdrage geleverd. Ik wil hen dan ook hartelijk danken voor hun inbreng. Samen met de stad trekken we op naar een toegankelijk en inclusief Den Haag. Daar gaat het college zich hard voor maken!

*Robert Barker,
wethouder Buitenruimte, Dierenwelzijn en Milieu; coördinerend wethouder Toegankelijkheid*

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
1. Inleiding	4
1.1 In Den Haag doet iedereen onbeperkt mee!	4
1.2 Toegankelijkheid en inclusie zijn nog niet vanzelfsprekend	5
1.3 Wat zijn onze uitgangspunten voor een inclusieve samenleving?	6
1.4 Wat zijn onze ambities en wat gaan we doen?	7
1.5 Samenhang met andere nota's en beleidsterreinen	8
1.6 Participatieproces	8
2. Terugblik	9
2.1 Dienstverlening	9
2.2 Inrichting van de stad	10
2.3 Vrijtijdsaanbod	10
2.4 Ondernemers	11
2.5 Onderwijs	12
2.6 Arbeidsmarkt	12
3. Bewustwording	13
4. De gemeente geeft het goede voorbeeld	15
5. Inrichting van de stad	18
6. Onderwijs	21
7. Arbeidsmarkt en ondernemerschap	24
8. Vrijtijdsaanbod	27
9. Financiën	29
10. Monitoring	31

1. Inleiding

1.1 In Den Haag doet iedereen onbeperkt mee!

In Den Haag doet iedereen onbeperkt mee! Dat is de norm waar we naartoe werken, ongeacht wie je bent. Ook als je een beperking hebt. Dat doet er niet toe. In deze agenda beschrijven we wat we als gemeente gaan doen om dit belangrijke doel te bereiken voor mensen met een beperking. De kadernota Inclusief Samenleven (in de maak) beschrijft hoe we hier in de brede zin vanuit diversiteit & inclusie aan gaan werken.

We gebruiken in deze agenda het woord 'beperking'. U kunt hiervoor ook 'handicap' lezen. We zijn ons ervan bewust dat beide woorden voor sommige mensen een negatieve lading kunnen hebben. Dat is uiteraard niet onze bedoeling. We hebben gekozen voor het woord 'beperking', omdat dit het meest gangbaar is en hier vanuit de belangenbehartigers de voorkeur aan gegeven wordt. We bedoelen het neutraal, als lichamelijke of mentale toestand van iemand, zonder waardeoordeel of stigma.

Waar komt deze agenda uit voort?

In 2016 ondertekende Nederland het VN-Verdrag Handicap.¹ Dit verdrag verplicht gemeenten om een lokale inclusie-agenda te maken voor mensen met een beperking. Met deze agenda 'In Den Haag doet iedereen onbeperkt mee', geven we daar invulling aan. Ook geven we zo invulling aan het landelijke manifest 'Iedereen doet mee', dat Den Haag als koplopergemeente heeft ondertekend.² Tot slot is deze agenda in lijn met artikel 1 van de Grondwet. Daarin staat dat mensen niet mogen worden uitgesloten op basis van kenmerken als geslacht, levensovertuiging of seksuele gerichtheid. In januari 2023 is daaraan het kenmerk handicap toegevoegd.

¹ VN Verdrag Handicap: wetten.overheid.nl/BWBV0004045/2016-07-14

² vng.nl/artikelen/manifest-en-netwerk-iedereen-doet-mee

Daarnaast gelden er ook Europese wetten, waar wij ons aan moeten houden. Zoals de wet over digitale toegankelijkheid, de zogenaamde European Accessibility Act. Voor overheden geldt deze wet al langere tijd. Vanaf juni 2025 geldt deze wet ook voor grotere e-commerce-ondernemers. Dit betekent dat geld- en pinautomaten, websites, webshops enzovoort digitaal toegankelijk moeten zijn. Deze agenda sluit ook bij deze Europese richtlijnen aan.

Op wie is deze agenda gericht?

De acties in deze agenda zijn bedoeld om de samenleving fysiek, digitaal en sociaal³ toegankelijk te maken voor mensen met een beperking. Daarbij gaat het bijvoorbeeld om mensen met een fysieke beperking, mensen met een visuele of auditieve beperking, mensen met een licht verstandelijke beperking of neurodiversiteit.⁴ Maar eigenlijk profiteert iedereen van een toegankelijke en inclusieve samenleving. Ook ouderen, mensen met een tijdelijke beperking, mensen met psychische klachten, mensen met een kinderwagen of toeristen. Daarom is deze agenda relevant voor alle Hagenaars en bezoekers. Hiermee willen we ervoor zorgen dat iedereen zich welkom voelt.

Toegankelijkheid is de norm

Mensen met een beperking kunnen volwaardig en gelijkwaardig deelnemen aan de Haagse samenleving.

³ **Fysieke toegankelijkheid** betekent bijvoorbeeld dat iedereen elk gebouw kan binnenkomen, het openbaar vervoer kan gebruiken, zich op straat kan voortbewegen en een toilet kan gebruiken.

Sociale toegankelijkheid betekent bijvoorbeeld dat iedereen met respect behandeld wordt, zich welkom voelt en hulp kan vinden als dat nodig is.

Digitale toegankelijkheid betekent bijvoorbeeld dat websites en apps voor iedereen te gebruiken zijn. Ook voor mensen met een visuele, auditieve of motorische beperking.

⁴ Neurodiversiteit betekent dat elk brein anders is en dat mensen dus op verschillende manieren denken. Medisch verwoord gaat dit bijvoorbeeld over mensen met een stoornis in het autismespectrum, ADHD, dyslexie, dyscalculie, hoogsensitiviteit of hoogbegaafdheid. Deze benamingen benadrukken vooral de negatieve kanten van de eigenschap. De benadering van neurodiversiteit nodigt uit om te kijken naar het totaalbeeld van een persoon.

1.2 Toegankelijkheid en inclusie zijn nog niet vanzelfsprekend

Een volledig toegankelijke en inclusieve samenleving: daar maken de gemeente, vrijwilligers en organisaties in de stad zich al lange tijd hard voor. Maar helaas is dat nog geen realiteit. Veel inwoners en organisaties staan er nog onvoldoende bij stil dat een deel van onze stadsgenoten een beperking heeft. Daardoor lopen deze inwoners, vaak onbedoeld, tegen problemen aan. Dat blijkt uit signalen van belangenbehartigers en uit gesprekken die wij hebben gevoerd tijdens het participatietraject voor deze agenda. Ook bereiken ons regelmatig signalen van validisme (discriminatie tegen mensen met een beperking).⁵

Een paar voorbeelden:

- Er zijn in veel gebouwen nog fysieke drempels. Daardoor kunnen mensen in een rolstoel niet overal naar binnen.
- Er staan op veel plekken automaten met alleen een touchscreen. Deze kunnen mensen met een visuele beperking niet gebruiken.
- Sommige informatie wordt alleen mondeling gegeven. Mensen met een auditieve beperking missen die informatie.
- Mensen parkeren regelmatig fietsen op de geribbelde geleidelijnen. Hierdoor lopen mensen met een visuele beperking tegen die fietsen op of kunnen ze hun weg niet vinden.
- Er wordt nog te veel gefocust op de beperking in plaats van op de talenten van mensen met een beperking. Daardoor hebben zij bijvoorbeeld minder kansen op de arbeidsmarkt.
- Ook wordt er nog te weinig rekening gehouden met mensen met een minder zichtbare beperking, zoals niet-aangeboren hersenletsel, mensen met psychische kwetsbaarheid of een stoornis in het autismespectrum. Bijvoorbeeld tijdens uitjes en in werksituaties.

⁵ Beperking is de op één na vaakst gemelde discriminatiegrond bij antidiscriminatievoorzieningen (ADV's) in 2022 (Discriminatiecijfers in 2022).

Het is dus hard nodig om verder te werken aan toegankelijkheid en inclusie. Het is moeilijk exact aan te geven welk deel van de Hagenaars een beperking heeft. Dit wordt namelijk nergens geregistreerd. Uit gegevens van de gezondheidsgids⁶ blijkt dat in ieder geval 19,3% van de inwoners van Den Haag een functionele beperking heeft (motorisch, visueel en/of auditief). Dit is meer dan het landelijk gemiddelde van 14,5%. Daarnaast zijn er inwoners met cognitieve beperking en neurodiversiteit. Daarvan zijn de aantallen niet bekend. Het is overigens niet zo dat al deze inwoners belemmeringen ervaren. Dit verschilt per persoon en per situatie.

1.3 Wat zijn onze uitgangspunten voor een inclusieve samenleving?

In deze agenda beschrijven we een groot aantal acties om Den Haag toegankelijker en inclusiever te maken. Bij die acties gaan we uit van een aantal basisprincipes, namelijk:

- ▶ Geen verandering zonder bewustwording.
- ▶ Iedereen heeft recht op toegankelijke communicatie & informatie.
- ▶ De inbreng van ervaringsdeskundigen⁷ is essentieel.
- ▶ Ieder mens is waardevol.

Geen verandering zonder bewustwording⁸

Een inclusieve en toegankelijke samenleving begint bij bewustwording. Als we ons niet bewust zijn van bestaande drempels en knelpunten, die ervoor zorgen dat mensen niet mee kunnen doen, zien we geen noodzaak tot actie. Vaak hebben we niet door dat we drempels veroorzaken voor mensen met een beperking. We plaatsen bijvoorbeeld snel onze fiets op de stoep, zonder erbij na te denken dat mensen met bijvoorbeeld een rolstoel of scootmobiel dan

⁶ gezondheidsgids.ggdhaaglanden.nl/mosaic/dashboard/functionele-beperkingen

⁷ Een ervaringsdeskundige is iemand die op basis van persoonlijke en collectieve ervaringskennis over het leven en over het omgaan met een beperking, in staat is deze kennis, in welke vorm dan ook, door te geven aan anderen.

⁸ Wunsch, M. (2010). Raising Awareness for Disability: Can Disability Be Mainstreamed in Development?

niet verder kunnen. Of we kijken automatisch eerst naar de beperking van een sollicitant, in plaats van naar de talenten. Daarom is de vergroting van bewustwording een voorwaarde voor een toegankelijke en inclusieve samenleving.

Iedereen heeft recht op toegankelijke communicatie en informatie⁹

Om goed mee te kunnen doen is het noodzakelijk dat iedereen toegang heeft tot alle informatie en deze goed kan begrijpen. Daarom maken we ons sterk om alle vormen van communicatie – digitaal, schriftelijk en mondeling – toegankelijk en begrijpelijk te maken. Het maakt niet uit of die communicatie van de gemeente komt, of van maatschappelijke organisaties of bedrijven in de stad. Ook is het belangrijk dat alle informatie aan iedereen op tijd wordt verstrekt. We betrekken hierbij belangenorganisaties, onder andere Voorall, Kompasie, Straatconsulaat.

De inbreng van ervaringsdeskundigen is essentieel¹⁰

Om te komen tot beleid en oplossingen die in de praktijk echt werken, is de inbreng van ervaringsdeskundigen essentieel. Daarom werken we doorlopend met ervaringsdeskundigen samen, vanuit de kerngedachte ‘niets over ons, zonder ons’. Hierbij houden we ook rekening met andere factoren die van invloed kunnen zijn. Denk bijvoorbeeld aan de combinatie van een beperking met seksuele oriëntatie: dat kan tot verschillende inzichten leiden (intersectionaliteit¹¹). Daarnaast werken we samen met expertiseorganisaties, onder andere Voorall, Straatconsulaat en Kompasie.

⁹ communicatierijk.nl/vakkennis/inclusieve-communicatie

¹⁰ movisie.nl/artikel/mensen-beperking-hebben-dit-levenslang-levensbreed

¹¹ movisie.nl/artikel/intersectionaliteit-wat-moeten-we-ermee

VN-Verdrag Handicap artikel 4.3 over het betrekken van ervaringsdeskundigen:

Bij de ontwikkeling en implementatie van wetgeving en beleid tot uitvoering van dit Verdrag en bij andere besluitvormingsprocessen betreffende aangelegenheden die betrekking hebben op personen met een handicap, plegen de Staten die Partij zijn nauw overleg met personen met een handicap, met inbegrip van kinderen met een handicap, en betrekken hen daar via hun representatieve organisaties actief bij.

Ieder mens is waardevol

We gaan uit van een positief mensbeeld, dat past bij het Sociaal model (zie figuur).¹² We geloven dat iedereen in de samenleving waardevol is. En dat ieder iets bijdraagt dat past binnen zijn of haar mogelijkheden en talenten. Het hebben van een beperking doet daar niets aan af. Als je de mens ziet als geheel, ga je anders met hem of haar om. We streven naar een samenleving waarin iedereen, met of zonder beperking, gelijk is.

¹² nietoveronzonderons.nl/meer-over-het-vn-verdrag-handicap/van-medisch-model-naar-sociaal-model

1.4 Wat zijn onze ambities en wat gaan we doen?

We doen al veel aan het toegankelijk en inclusief maken van de stad. En we blijven de dingen doen die nodig zijn. In deze agenda zetten we daarom de ambities voort die in de agenda Vanzelfsprekend Toegankelijk Den Haag 2020-2022 stonden:

Elke inwoner kan de juiste ondersteuning vinden en krijgen.

- ▶ Elke inwoner voelt zich welkom en kan prettig en veilig wonen, werken en recreëren.
- ▶ Elke inwoner en bezoeker kan vrijetijds- en sportvoorzieningen bezoeken en onbelemmerd genieten van het aanbod in de stad.
- ▶ Haagse ondernemers zijn zich bewust van het maatschappelijk belang van toegankelijk ondernemen en nemen hun verantwoordelijkheid voor een toegankelijke stad.
- ▶ In het Haagse onderwijs leren leerlingen en studenten samen in een toegankelijke leeromgeving en in toegankelijke gebouwen.
- ▶ De arbeidsmarkt is inclusief en benut de kwaliteiten en talenten van iedereen, dus ook die van mensen met een beperking.

De komende periode geven we met nieuwe acties invulling aan deze nog steeds actuele ambities. Die nieuwe acties staan in deze agenda. Ze zijn gegroepeerd onder de volgende thema's:

- Bewustwording (hoofdstuk 3)
- De gemeente als goed voorbeeld (hoofdstuk 4)
- Inrichting van de stad (hoofdstuk 5)
- Onderwijs (hoofdstuk 6)
- Arbeidsmarkt en ondernemerschap (hoofdstuk 7)
- Cultuur, vrije tijd en sport (hoofdstuk 8)

In hoofdstuk 2 leest u wat we al bereikt hebben op deze gebieden. En in hoofdstuk 9 vindt u de financiële onderbouwing van onze plannen.

1.5 Samenhang met andere nota's en beleidsterreinen

Werken aan toegankelijkheid en inclusie staat niet op zichzelf. Dit thema hangt samen met diverse andere beleidsterreinen. Zo draagt deze agenda bij aan het versterken van de sociale basis van de stad. Ofwel: dat wat inwoners zelf, met en voor elkaar doen. Een toegankelijke en inclusieve samenleving heeft ook een positief effect op de inzet van mantelzorgers en het tegengaan van eenzaamheid. Immers, toegankelijk openbaar vervoer zorgt ervoor dat een persoon met een beperking zelfstandig kan reizen en dit verlicht de lasten van zijn mantelzorger.

In de verschillende hoofdstukken worden diverse beleidsnota's genoemd, die bijdragen aan de ambities van deze agenda. Daarnaast sommen we hieronder nog een aantal nota's op (de lijst is illustratief bedoeld en daarom niet volledig):

- Beleidsplan Sociale basis (in ontwikkeling) en onderliggende actielijnen, waaronder seniorvriendelijke stad
- Nota Inclusief Samenleven (RIS318932)
- Haagse Preventie Aanpak (RIS316587)
- Actieprogramma Zorg & Innovatie (RIS303214) en Technologie voor Thuis (in ontwikkeling)
- Omgevingsvisie (RIS310283), Woonvisie (RIS313365) en de Woonzorgvisie (in ontwikkeling)
- Kadernota Openbare Ruimte (RIS310884)
- Beleidsplan werk en participatie Den Haag (RIS315004)

1.6 Participatieproces

Deze agenda is tot stand gekomen op basis van de ervaringen van de afgelopen jaren en publicaties over dit thema. Daarnaast hebben we een aantal bijeenkomsten en participatiesessies gehouden. De belangrijkste participatiesessie was op 11 september 2023. Hierbij waren ruim honderd deelnemers aanwezig.

Hieronder een aantal voorbeelden (zie bijlage 2 voor een compleet overzicht van de genodigden):

- ervaringsdeskundigen
- organisaties die zich inzetten voor mensen met een beperking, zoals Stichting Voorall, Middin en Stichting Sportbelang SGK
- ondernemers uit verschillende sectoren
- onderwijsinstellingen
- culturele instellingen
- gemeenteraadsleden
- Cliëntenraad Sociaal Domein

De participatiesessie werd geleid door Radar Advies. Centraal stond de Verandertheorie (Theory of Change).¹³ Aan de hand van deze theorie maakten de deelnemers de benodigde stappen zichtbaar om tot sociale verandering te komen. De deelnemers zijn in gemengde groepen met deze stappen aan de slag gegaan. De uitkomsten van deze sessie zijn verwerkt in deze agenda.

De gemeente vindt het belangrijk om met de stad – en in het bijzonder met mensen met een beperking – in gesprek te blijven. Daarom hebben we een ambassadeursnetwerk samengesteld met een aantal organisaties en ervaringsdeskundigen. We spreken regelmatig met hen om te horen wat er onder de doelgroep leeft. Daarnaast zetten we de mening en expertise van de ambassadeurs in bij de acties die we uitvoeren voor een toegankelijke en inclusieve stad.

Ook heeft de gemeente de webpagina [Den Haag Toegankelijke Stad](#) gepubliceerd. Via deze pagina kunnen inwoners onder meer meldingen doen van minder toegankelijke plekken. Daarnaast staan er adressen op van organisaties die hulp en advies geven aan mensen met een beperking. Verder heeft de gemeente het e-mailadres toegankelijkestad@denhaag.nl opengesteld voor bewoners en organisaties met vragen en ideeën over dit thema. Bovendien is toegankelijkheid onderdeel van het Meldpunt Openbare Ruimte.

¹³ meerimpactmaken.nl/theory-of-change

2. Terugblik

Een toegankelijk en inclusief Den Haag bouwen en onderhouden is een continu proces. Hieraan dragen alle partijen in de samenleving een steentje bij. Welke inspanningen we vanuit de vorige agenda hebben geleverd, leest u in de eindrapportage Vanzelfsprekend Toegankelijk Den Haag 2020-2022 (RIS315713). Hieronder een kleine greep uit die inspanningen en de behaalde resultaten.

2.1 Dienstverlening

Als het gaat om toegankelijke dienstverlening, wil de gemeente graag het goede voorbeeld geven. Daarvoor hebben we onder meer het volgende gedaan:

- Met het project Direct Duidelijk Den Haag zorgen we ervoor dat iedereen onze communicatie begrijpt. Dit gaat om teksten en beelden. Een onderdeel van dit project is Betere Teksten. Elke twee maanden vraagt de gemeente aan ruim honderd bewoners om een tekst van de gemeente te verbeteren. En om een cijfer te geven voor die tekst. Dat gebeurt in het project Betere Teksten. Mede door dit project steeg in 2023 de waardering voor onze teksten van een 5,9 naar een 8.
- We betrekken ervaringsdeskundigen bij het verbeteren van onze dienstverlening en informatievoorziening. Daarbij gaat het zowel om de digitale dienstverlening als om de dienstverlening via de post, balie en telefonie. Hiervoor hebben we verschillende Stadskameronderzoeken¹⁴ ingezet. Dit heeft onder meer geleid tot verbeteringen op de gemeentelijke website denhaag.nl.
- Ruim voor de verkiezingen zijn alle stemlokalen op toegankelijkheid getoetst. Waar nodig zijn maatregelen getroffen. Zo zijn er op maat

¹⁴ denhaag.nl/nl/denk-mee/kom-in-gesprek-met-de-gemeente-via-de-stadskamer

gemaakte hellingbanen geplaatst om drempels en hoogteverschillen te overbruggen. Daarnaast is in de verkiezingskrant en op de website stembureausindenhaag.nl aangegeven welke voorzieningen er in elk stembureau waren. Acht stembureaus (één per stadsdeel) zijn speciaal ingericht voor mensen met een visuele beperking, de zogenoemde VIBES (Visueel Beperkt Stemmen).

- Op 3 december 2022, de Internationale dag voor mensen met een beperking, hebben we voor het eerst de inclusieve vlag gehesen voor mensen met een beperking. Dat deden we op het stadhuis en op de stadsdeelkantoren. Ook een aantal andere organisaties hebben meegedaan (o.a. Voorall, HNT, Madurodam, SGK en VTV). We hebben besloten dit jaarlijks op twee momenten te doen, namelijk in de Week van de Toegankelijkheid (eerste week van oktober) en op de Internationale dag voor mensen met een beperking (3 december). Ook andere partijen in de stad zijn uitgenodigd om deze vlag te hissen en hebben hiervoor de vlag aangeboden gekregen. Zo vragen we aandacht voor inwoners met een beperking en willen we het bewustzijn vergroten.

2.2 Inrichting van de stad

Voor de toegankelijkheid van de stad is de juiste inrichting van de openbare ruimte cruciaal. Op dat gebied hebben we onder andere het volgende bereikt:

- In samenwerking met ervaringsdeskundigen, Stichting Voorall, Stedelijke Ouderen Commissie en Koninklijke Visio hebben we de 'Handreiking naar een toegankelijke buitenruimte: uitgangspunten voor een toegankelijke inrichting van de buitenruimte voor mensen met en zonder een functiebeperking' (RIS-314097) ontwikkeld. Daarin staan de beleidsuitgangspunten voor een toegankelijke inrichting van de stad. Volgend en als uitwerking op de handreiking is de 'Richtlijn toegankelijkheid in de openbare ruimte' (RIS-316007) ontwikkeld, waarin concrete ontwerprichtlijnen staan. Deze

zijn als ontwerp kader opgenomen in het Handboek Openbare Ruimte.¹⁵ Hiermee is toegankelijkheid het uitgangspunt geworden bij de inrichting en het beheer van de openbare ruimte en bij de herinrichting van speel-, sport- en beweegplekken.

- Met de Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH) en HTM werken we aan een toegankelijk openbaar vervoer. Daarbij richten we ons op het verder wegnemen van fysieke hindernissen. MRDH heeft hiervoor het beleidskader Toegankelijk Openbaar Vervoer ontwikkeld. Daarin is ook mentale ondersteuning, door bijvoorbeeld het aanbieden van een OV-training, meegenomen. De uitwerking hiervan krijgt vorm in uitvoeringsprogramma's. Verwacht wordt dat deze in 2024 worden vastgesteld.
- Alle nieuwe trams in Haaglanden voldoen aan de landelijk geldende toegankelijkheidseisen.
- De gemeente heeft vijftig verkeerskruispunten, verspreid over de stadsdelen, voorzien van geleidelijnen, ruim 70 extra zitbanken geplaatst of aangepast en voorzien van armleuningen en er zijn 8 samenspeelplekken ingericht.

2.3 Vrijetijdsaanbod

Elke inwoner en bezoeker kan vrijetijds- en sportvoorzieningen bezoeken: dat was én is een belangrijke ambitie voor Den Haag. Er is op dat vlak dan ook veel gebeurd, waaronder het volgende:

- Uitleen van strandrolstoelen (Scheveningen en Kijkduin) en het op verschillende plekken plaatsen van betonpaden naar de kustlijn zodat strandrecreatie toegankelijk is voor iedereen.
- In de subsidieregeling Publieksevenementen Den Haag is toegankelijkheid opgenomen als criterium waarop aanvragen voor grootschalige en kleinschalige evenementen worden getoetst. Daarbij gaat het om fysieke, sociale en digitale toegankelijkheid.

¹⁵ hor.denhaag.nl/introductiepagina

- In dertien gemeentelijke sportvoorzieningen (zwembaden en sporthallen) zijn aanpassingen gedaan waardoor ze toegankelijker zijn geworden (RIS307000). Deze aanpassingen bestaan onder andere uit aanpaste entrees, (automatische) bediening van deuren en herinrichting van toilet- en kleedruimtes.
- Bij de Mobilitheek kunnen inwoners advies krijgen over een passend een sport- of beweeghulpmiddel en deze tijdelijk lenen om uit te proberen.
- In 2021 was Den Haag gastheer van de Special Olympics Nationale Spelen. Dit is een nationaal sportevenement voor mensen met een verstandelijke beperking. Wegens corona was het niet mogelijk om het evenement groots aan te pakken. Maar het was de eerste keer ooit dat deelnemers online trainingen en activiteiten konden volgen vanuit hun eigen club.
- In 2022 was Den Haag hostcity van de Invictus Games. Dit is een internationaal sportevenement voor fysiek en mentaal gewonde militairen. De Invictus Games gebruiken de kracht van sport om herstel te stimuleren en revalidatie te ondersteunen. Ook wil het evenement bijdragen aan een breder begrip en respect voor militairen. Vijfhonderd deelnemers uit twintig verschillende landen zijn tijdens dit evenement de strijd met elkaar aangegaan.
- De wethouders van tien gemeenten in de regio Haaglanden hebben een samenwerkingsovereenkomst ondertekend die inclusief sporten en bewegen moet stimuleren. De overeenkomst richt zich op de hele regio Haaglanden en geldt voor de jaren 2023 t/m 2026.
- Sinds 2018 maakt Het Nationale Theater Onbeperkt (HNT onbeperkt) het mogelijk dat ook mensen met een beperking kunnen genieten van theater. Daarvoor bieden ze hulpmiddelen aan en doen ze aanpassingen aan voorstellingen. De gemeente heeft hieraan financiële steun gegeven vanuit de subsidieregeling Toegankelijke stad voor iedereen.
- Dankzij het project Braille op de Pier kunnen mensen met een visuele beperking nu ervaren hoe het uitzicht over het strand en de zee eruitziet. Op de reling van de Pier zijn daartoe elf gedichten in braille aangebracht. Via een QR-code zijn deze gedichten ook te beluisteren. Het project, dat door de gemeente is georganiseerd, was onderdeel van de bewustwordingscam-

- pagne Allemaal Verschillend, Allemaal Haags. De gemeente heeft hiermee de Braillepluim 2023 ontvangen van de Vereniging Onbeperkt Lezen.
- In 2023 is de eerste versie van de website Onbeperktopstap.nl live gegaan. Deze website biedt informatie over de toegankelijkheid van horeca, winkels en vrijetijdsvoorzieningen in Den Haag. Stichting Voorall beheert de website.

2.4 Ondernemers

Om de stad toegankelijk en inclusief te maken, is niet alleen de inzet van de gemeente nodig. Ook ondernemers moeten een bijdrage leveren. Om dat te bereiken hebben we onder andere het volgende gedaan:

- De subsidieregeling Toegankelijke stad voor iedereen is uitgebreid en opengesteld voor ondernemers.
- Samen met de Alliantie Toegankelijk Den Haag hebben we ondernemers gestimuleerd om hun bedrijven toegankelijk te maken voor mensen met een beperking.
- We hebben voor ondernemers een flyer ontwikkeld met informatie en tips over toegankelijkheid en een verwijzing naar de subsidieregeling. Deze flyer ligt bij het Ondernemersportaal en bij brancheorganisaties. Ook is hij op verschillende evenementen uitgereikt aan ondernemers.
- We hebben meegewerkt aan MKB Toegankelijke routes. Verschillende ondernemers in het centrum en Loosduinen hebben toegankelijkheidsadvies op maat ontvangen. Hierin staan ook eenvoudige aanpassingen die hun onderneming direct toegankelijker maken, zoals bijvoorbeeld het vrijhouden of iets verbreden van gangpaden en het verlengen van het snoer van een pinautomaat.

2.5 Onderwijs

Om iedereen evenveel kansen te geven in het onderwijs, zijn een toegankelijke leeromgeving en toegankelijke schoolgebouwen onmisbaar. Hieraan hebben we gewerkt op onder meer op de volgende manieren:

- We hebben toegankelijkheid als voorwaarde gesteld om financiering te krijgen voor de herbouw of nieuwbouw van schoolgebouwen. Deze voorwaarde hebben we laten opnemen in de Verordening voorzieningen huisvesting onderwijs gemeente Den Haag 2015 (RIS309056).
- We zetten ons met de samenwerkingsverbanden passend onderwijs in voor inclusiever onderwijs. Samen hebben we de ambitie vastgelegd dat 'ieder kind zich veilig en optimaal moet kunnen ontwikkelen in de eigen context'. In dit kader zijn onder andere verbeteracties uitgevoerd rondom de aansluiting tussen kinderdagcentra (voor kinderen met een onderwijsvrijstelling) en scholen. Ook zijn er onderwijsjeugdhulparrangementen ontwikkeld op een aantal scholen voor speciaal onderwijs.
- We werken samen met hbo- en mbo-instellingen om verbindingen te leggen tussen het onderwijs en mensen met een beperking. Zo zetten studenten van de Haagse Hogeschool en het ROC Mondriaan zich in voor het Beweegloket. Dit loket helpt mensen met een beperking om te sporten en bewegen. Onder de noemers Friends4sports en Teamplayers bieden studenten zich aan als sportmaatje.

2.6 Arbeidsmarkt

Onze laatste ambitie betreft een toegankelijke en inclusieve arbeidsmarkt. Ook daarin willen we als gemeente het goede voorbeeld zijn. Enkele acties die we hebben uitgevoerd:

- Een diverse en inclusieve organisatie staat centraal in het Gemeentelijk Strategisch Personeelsbeleid (RIS309090, 309079), dat in 2021 is vastgesteld. In dat kader werken we onder meer aan kansengelijkheid en toegankelijkheid voor onze medewerkers. Daarnaast hebben we aandacht gevraagd voor de fysieke toegankelijkheid van onze kantoren. Dit punt wordt meegenomen in de opgave Werken en Ontmoeten, die zich richt op een passende en duurzame kantoorinrichting. Inmiddels zijn er al enkele aanpassingen doorgevoerd. Zo zijn op verschillende locaties elektrische deuropeners aangebracht.
- Met een groot aantal organisaties, onder andere belangenbehartigers, culturele instellingen, onderwijs, en horeca, hebben we de Alliantie Toegankelijk Den Haag opgericht. Deze heeft onder meer een aantal werkateliers en bijeenkomsten georganiseerd voor ondernemers en andere werkgevers. Daarin is opgeroepen om te werken aan een inclusievere arbeidsmarkt voor mensen met een beperking. Stichting Studeren & Werken Op Maat (SWOM), een organisatie die studenten met een beperking naar de arbeidsmarkt begeleidt, is hier ook nauw bij betrokken. De belangrijkste boodschap is om mensen met een beperking te benaderen vanuit hun talenten en niet vanuit hun beperking.

3. Bewustwording

VN-Verdrag Handicap artikel 8 over bewustwording:

Gemeenten moeten ervoor zorgen dat iedereen zich ervan bewust is dat mensen met een handicap niet anders worden behandeld of bejegend dan mensen zonder een handicap.

Bewustwording staat centraal bij alles wat we in de gemeente doen

Om Den Haag toegankelijk en inclusief te maken is het bevorderen van bewustwording één van de belangrijkste opdrachten. Want bewustwording is nodig om tot gedragsverandering te komen. Pas als je er erbij stilstaat waar personen met een beperking last van hebben, weet je wat er nodig is om drempels weg te nemen. En pas als je beseft hoe het voelt om niet mee te kunnen doen, ga je aan de slag om uitsluiting tegen te gaan.

“Ik mis empathie en medemenselijkheid. Mensen kunnen niet bij elkaar in het dossier kijken, waardoor je steeds opnieuw je verhaal moet doen. Ik ben iemand met NAH (niet aangeboren hersenletsel) die niet kan telefoneren; alleen whatsapp en face to face lukt. Daar wordt niet altijd rekening mee gehouden. Omdat ik niet doof ben en ook kan praten, snapt men niet waarom ik dan niet gewoon kan telefoneren.”

(Inwoner met NAH)

Inwonersonderzoek

In de Stadsenquête¹⁶ worden sinds 2022 vragen gesteld over hoe inwoners toegankelijkheid ervaren en hoe belangrijk zij toegankelijkheid vinden. En of ze merken dat de gemeente aandacht heeft voor toegankelijkheid. De resultaten

¹⁶ denhaag.incijfers.nl/rapportages/Stadsenquête

in 2023 laten zien dat 96% van de inwoners toegankelijkheid belangrijk vindt, waarvan 60% erg belangrijk. Verder zegt 41% zich heel bewust te zijn van de belemmeringen die mensen met een beperking in hun dagelijks leven ervaren. Toch geven ervaringsdeskundigen aan dat zij dit niet altijd te merken.

Positief is dat steeds meer Hagenaars herkennen dat de gemeente met toegankelijkheid bezig is. Zij hebben daarvan een aantal voorbeelden gezien, waarvan de extra bankjes met rug- en armleuningen en de huurbare strandrolstoelen het meest bekend zijn. Een aandachtspunt is dat een groot deel van de inwoners (70% tot 80%) onbekend is met meldpunten en informatie- en adviesvoorzieningen voor mensen met een beperking.

Dit zijn bemoedigende resultaten, maar we zien ook dat het nodig blijft om bewustwording verder te vergroten. Daarom is dit een speerpunt in deze agenda en een randvoorwaarde om onze ambities waar te maken. Dat geldt voor alle levensdomeinen en dus voor alle thema's die we in deze agenda behandelen.

Wat gaan we doen om de bewustwording verder te vergroten?

Nr	Acties	Indicatoren
B1	We continueren de bewustwordingscampagne in de stad. Aan deze campagne wordt nog concreter invulling gegeven. Dat doen we samen met ervaringsdeskundigen en belangenorganisaties. Een onderdeel van deze campagne is de Week van de Toegankelijkheid in oktober.	Uit de Stadsenquête blijkt dat het bewustzijn op het gebied van toegankelijkheid gelijk is gebleven of is verbeterd.

Nr	Acties	Indicatoren
B2	We ontwikkelen een e-module 'Inclusief handelen' voor ambtenaren van de gemeente. Dat doen we in samenwerking met de gemeentelijke netwerken en met collega's die zelf een beperking hebben. Ook ontwikkelen we een (online) training voor medewerkers die dagelijks klantcontact hebben, zoals baliemedewerkers. Hierbij betrekken we de resultaten van een pilot die Koninklijke Visio nu landelijk uitvoert met zes gemeenten.	<ul style="list-style-type: none"> In december 2026 hebben minimaal 300 deelnemers de e-module gevolgd. In december 2025 hebben minimaal 60 deelnemers de training Klantcontact gevolgd.
B3	We vullen onze gemeentelijke Beeldbank aan met meer divers en inclusief beeldmateriaal voor alle gemeentelijke communicatie-uitingen en beleidsstukken. ¹⁷	<ul style="list-style-type: none"> In 2024 zijn minimaal 50 foto's aan de Beeldbank toegevoegd die voor meer diversiteit aan beelden zorgen. In 2025 is bij ervaringsdeskundigen gepeild in hoeverre zij zich herkennen in de beelden die de gemeente gebruikt.
B4	We onderzoeken op welke wijze inclusief taalgebruik in nota's en andere communicatie-uitingen bevorderd kan worden. ¹⁸	<ul style="list-style-type: none"> In 2024 is er een plan van aanpak. In 2025 is het plan uitgevoerd.
B5	Met PEP en Voorall organiseren we bijeenkomsten met sleutelfiguren/rolmodellen uit de kring van mensen met een beperking van niet-Westerse komaf. Doel van de bijeenkomsten is om meer inzicht te krijgen in de ondersteuningsbehoefte van deze inwoners van de stad.	<ul style="list-style-type: none"> In 2024 zijn bijeenkomsten georganiseerd waarin input is opgehaald. Daarna zijn vervolgacties geformuleerd. In 2025 zijn de vervolgacties uitgevoerd.

¹⁷ Stadler, J. (2006). Media and disability. Disability and social change: A South African agenda, 373.

¹⁸ movers.nl/artikel/inclusief-communiceren-over-mensen-beperking-8-tips
womeninc.nl/wp-content/uploads/2023/10/WI-Stijlgids-2023.pdf

4. De gemeente geeft het goede voorbeeld

VN-Verdrag Handicap artikel 26 over toegankelijkheid en dienstverlening:

Mensen met een handicap hebben het recht om zo maximaal mogelijk eigen regie te hebben op hun leven. Maar ze hebben ook recht op ondersteuning waar dit nodig is. Hiervoor dient de overheid alle mogelijke maatregelen nemen die ervoor kunnen zorgen dat mensen met een handicap een zo normaal mogelijk leven kunnen leiden.

De gemeente loopt voorop in toegankelijkheid en inclusie

Als gemeente kunnen we niet de hele wereld veranderen. Maar we kunnen wel het goede voorbeeld geven. Bijvoorbeeld in onze dienstverlening en bij de activiteiten die we organiseren. En ook als werkgever en als beheerder van de gemeentelijke gebouwen.

Toegankelijke dienstverlening

Toegankelijke dienstverlening betekent dat deze dienstverlening voor alle inwoners en ondernemers persoonlijk, gemakkelijk vindbaar en betrouwbaar is. Dat is iets waar we voortdurend aan werken. We werken aan verbetering van de informatieverstrekking en samenwerking binnen de gemeente en met maatschappelijke partners. Door al deze inspanningen laat de klanttevredenheid een stijgende lijn zien. De komende jaren werken we daaraan verder. We letten bij informatieverstrekking niet alleen op de begrijpelijkheid (gestimuleerd vanuit programma Direct Duidelijk) maar op toegankelijkheid in brede zin.

Toegankelijke werkomgeving

Ook als werkgever wil de gemeente een voorbeeldrol spelen als het gaat om toegankelijkheid. Daarvoor zijn in de eerste plaats toegankelijke gebouwen

nodig. Op een aantal onderdelen scoort het stadhuis wat dit betreft goed. Maar toch is de inrichting nog niet zodanig dat iedereen hier gelijkwaardig en zelfstandig zijn/haar werk kan doen. Zo hebben niet alle verdiepingen automatisch bedienbare deuren. Er zijn wel toegankelijke toiletten, maar geen van deze toiletten heeft een aankleedtafel of een tillift voor collega's die dat nodig hebben voor hun dagelijkse verzorging. Daarom gaan we ons hier de komende jaren verder voor inzetten. Niet voor niets is toegankelijkheid een structureel onderdeel van het gemeentelijke beleid voor diversiteit & inclusie.

Maatschappelijk verantwoord opdrachtgeven en inkopen (MVOI)

De gemeente draagt ook bij aan de toegankelijkheid van de stad door toegankelijke producten en diensten in te kopen. Dit staat beschreven in het Actieplan MVOI (RIS317940).

Wat gaan we doen om de toegankelijkheid van de gemeente nog verder te verbeteren?

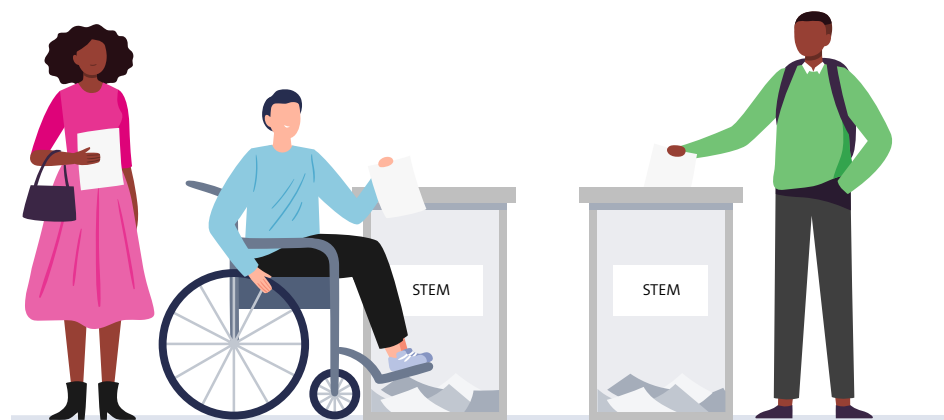
Nr	Acties	Indicatoren
G1	We zorgen ervoor dat bijeenkomsten die de gemeente organiseert, voor iedereen toegankelijk zijn. Daartoe nemen we in de uitnodigingen een standaardzin op. Daarin worden de deelnemers opgeroepen om het aan de organisator te melden als zij ondersteuning nodig hebben om de bijeenkomst bij te wonen. Die ondersteuning kan bijvoorbeeld een drempelhulp zijn of een schrijf- of gebarentolk.	We doen elk jaar een analyse van de uitnodigingen die de gemeente uitstuurt. Staat daar de standaardzin niet in, dan spreken we de organisatoren daarop aan. Ook doen in 2025 onderzoek naar de uitvoering van deze maatregel. Daarvoor houden we interviews met ervaringsdeskundigen.
G2	Bij de keuze voor locaties van gemeentelijke bijeenkomsten wegen we mee wat de aanbieders doen om de inclusie van mensen met een beperking te bevorderen. Daarbij letten we specifiek op de inkoop van catering: hebben de cateraars mensen met een beperking in dienst? Hiermee werkt de gemeente aan de eigen MVOI-verplichting.	In 2025 heeft de gemeente meer toegankelijke locaties voor bijeenkomsten gebruikt dan in 2024. Om dat te meten doen we in 2024 een 0-meting en in 2025 een 1-meting.

Nr	Acties	Indicatoren
G3	We zetten € 100.000 aan extra middelen in om het stadhuis toegankelijker te maken. Daarvoor maken we eerst een plan van aanpak. Voor dit plan putten we uit het adviesrapport van Stichting Voorall (16 februari 2023) en eerder aangegeven verbeterpunten van Voorall, dat aan de coördinerend wethouder Toegankelijkheid is aangeboden. ¹⁹	In 2024 is het plan van aanpak gemaakt en uitgevoerd met de hiervoor bestemde middelen.
G4	De gemeente gaat proactief inzetten op de werving van medewerkers met een beperking. Doel daarvan is om als organisatie een betere afspiegeling te vormen van de Haagse samenleving. Hiervoor kijken we naar goede voorbeelden bij andere organisaties en zetten we innovatieve wervingskanalen in. ²⁰	De werving van de gemeente is meer gericht op medewerkers met een beperking. Voor het wervingsproces worden innovatieve middelen ingezet.
G5	Met de gemeentelijke netwerken organiseren we trainingen en masterclasses met als thema werkgeluk. Centraal daarin staat de vraag hoe we gezamenlijk een inclusieve werkomgeving kunnen creëren.	Eind 2026 zijn er 5 trainingen en/of masterclasses georganiseerd.
G6	De beelden die gebruikt worden op de gemeentelijke sociale media worden toegankelijk gemaakt voor mensen met een visuele beperking. Dit betekent dat ze een beschrijving (alt-tekst) krijgen die door een screenreader kan worden voorgelezen. Ook krijgen alle video's op onze sociale media ondertiteling.	In 2025 blijkt uit een steekproef van 10 posts dat de gebruikte beelden en video's aan de toegankelijkheidseisen voldoen.

¹⁹ socialreturn.eu

²⁰ movisie.nl/artikel/actie-nodig-inclusieve-arbeidsmarkt

Nr	Acties	Indicatoren
G7	We streven ernaar dat iedereen die mag stemmen, dat kan doen zonder belemmeringen en met behoud van het stemgeheim. Bij het selecteren van de locaties houden we daarom zo veel mogelijk rekening met de toegankelijkheid. Als een stembureau niet toegankelijk is, letten we erop dat een toegankelijk stembureau in de buurt is. Daarnaast zorgen we dat de informatie over de verkiezingen voor iedereen toegankelijk is.	Uit de evaluatie van het Bureau Verkiezingen blijkt dat inwoners met een beperking tevreden zijn over de toegankelijkheid van de stembureaus.
G8	Soms worden stembureaulocaties tijdelijk toegankelijk gemaakt voor de duur van de verkiezingen. Als deze locaties een maatschappelijke wijkfunctie hebben, stimuleren we de eigenaars en beheerders om de locaties blijvend toegankelijk te maken (denk aan buurtcentra, sporthallen, zorglocaties, kerken). Daarvoor kunnen ze gebruikmaken van een quickscan en bijbehorende adviezen van Stichting Voorall. Ook kunnen zij hiervoor subsidie aanvragen uit de regeling Toegankelijke stad voor iedereen.	Alle stembureaulocaties die buiten de verkiezingen om een maatschappelijke functie hebben, hebben een quickscan en toegankelijkheidsadviezen gekregen. Waar mogelijk zijn deze locaties blijvend toegankelijk gemaakt voor mensen met een beperking.
G9	We dragen zorg voor meer bekendheid van gemeentelijke meld- en informatiepunten voor mensen met een beperking. De uitwerking van dit actiepoint nemen we mee bij het vormgeven van de bewustwordingscampagne.	Uit de Stadsenquête blijkt dat het aantal mensen dat deze punten kent in 2025 hoger is dan in 2023.

5. Inrichting van de stad

VN-Verdrag Handicap artikel 9 over toegankelijkheid:

Alle gebouwen en ondersteunende voorzieningen moeten toegankelijk zijn. Waar nodig moeten daarvoor aanpassingen worden gemaakt. Zodat mensen met een handicap in staat zijn zelfstandig te leven en volledig deel kunnen nemen aan alle facetten van het leven.

Toegankelijkheid is het uitgangspunt voor de inrichting van Den Haag

Den Haag wil een stad zijn waar mensen met en zonder beperking goed kunnen wonen en zich makkelijk kunnen verplaatsen. Een stad die voor iedereen goed te bereiken en te gebruiken is. Een stad waar ontmoeting en gezond gedrag wordt gestimuleerd en het openbaar vervoer voor alle reizigers toegankelijk is.

De openbare ruimte is bij uitstek de plek om verblijf en ontmoeting te stimuleren. We blijven daarom investeren in bijvoorbeeld het plaatsen van bankjes, rustpunten (inlooppunten), toegankelijke openbare toiletten en speelplekken. Deze ontmoetingsplekken dienen veilig en laagdrempelig te zijn en waar mensen zich welkom voelen. Zodat inwoners van alle leeftijden, met én zonder beperking, gestimuleerd worden om samen te komen en elkaar te ontmoeten. En zodat inwoners in beweging komen en blijven, wat goed is voor hun gezondheid.

Dit geldt ook voor terrassen. We zien dat veel ondernemers zelf zorgen voor een toegankelijk terras. We ondersteunen deze inzet graag en communiceren hierover via de gemeentelijke website. Met onder andere Koninklijke Horeca Nederland, afdeling Den Haag, zijn in we in gesprek over hoe we de toegankelijkheid voor mensen met een beperking het beste onder de aandacht kunnen brengen van ondernemers.

“Soms lijkt het ook alsof alle straten tegelijkertijd worden opgebroken; denken ze bij het plannen van werkzaamheden wel aan rolstoelgebruikers?”

(Inwoner met een fysieke beperking)

Omgevingsvisie en Woonzorgvisie

Momenteel werkt de gemeente aan de Omgevingsvisie (RIS310283) en de Woonzorgvisie. De ontwerp Woonvisie 2040 (RIS318961) is begin juni jl. vrijgegeven voor inspraak. De Omgevingsvisie laat zien welke plannen de gemeente op de langere termijn heeft voor de leefomgeving. De Woonvisie beschrijft de ambities op het gebied van wonen. De nog in ontwikkeling zijnde Woonzorgvisie is daar onderdeel van en gaat over zorg- en aandachtsgroepen. In beide visies borgen we de aandacht voor mensen met een beperking.

Toegankelijkheid en inclusie zijn belangrijke speerpunten in de Omgevingsvisie. Daarbij gaat het niet alleen om toegankelijke woningen, maar ook om toegankelijke publieke voorzieningen zoals openbaar vervoer, winkels en ontmoetingsplekken. Daarnaast wordt ook bij verschillende gebiedsontwikkelingen (bijvoorbeeld Binckhorst en Zuidwest) rekening gehouden met toegankelijkheid en inclusie.

Het is van groot belang om aandacht voor toegankelijkheid te borgen in plannen die gaan over wonen of de woonomgeving is van groot belang. Dit gaat niet automatisch goed. Obstakels waar inwoners met een beperking last van hebben, komen vaak overeen met belemmeringen waar senioren last van hebben. Hier is in 2022 onderzoek naar gedaan door het Kennisplatform Den Haag Seniorvriendelijke stad. In het onderzoeksrapport staat: “Senioren zijn redelijk tevreden over hun eigen woon- en leefomgeving. Zij zijn echter minder tevreden over de toegankelijkheid van winkels en gebouwen voor bijvoorbeeld een rollator, rolstoel of scootmobiel. Gebruikers van een rollator geven op vrijwel alle domeinen lagere scores dan senioren die geen rollator gebruiken. Daarbij vallen vooral de lage scores op voor Sociale participatie en Transport.”

Samenwerking

Zowel bij nieuwbouw als bij het verbouwen van bestaande woonvormen werkt de gemeente nauw samen met woningcorporaties en zorgpartijen. We maken prestatieafspraken om te komen tot een divers woningaanbod, met voldoende geschikte woningen voor alle doelgroepen. Daarbij gaat het voor een deel om geclusterde, levensloopbestendige woningen (zogenoemde rolstoelwoningen). Maar het gaat ook om woningen waarin mensen, zo nodig met een paar aanpassingen, zelfstandig kunnen wonen. Daarnaast werkt de gemeente samen met partners in de stad aan zorginnovaties. Technologische ontwikkelingen gaan immers snel en kunnen uitstekend bijdragen aan het toegankelijker maken van de stad. Daarom wordt via het programma Technologie voor Thuis samen met onder andere Voorall en Middin gewerkt aan technologische innovaties en het informeren hierover.

Toegankelijkheidscoördinator

“Bij alle projecten in de buitenruimte is toegankelijkheid het uitgangspunt en expliciet onderdeel van de planvorming, waarbij we ervaringsdeskundigen en experts zullen betrekken. Er komt een toegankelijkheidscoördinator, die erop toeziet dat toegankelijkheid goed wordt verankerd bij de inrichting van de stad en op andere beleidsterreinen in de uitvoering.” (Haags Akkoord 2023-2026). De toegankelijkheidscoördinator zal in ieder geval als adviseur ingezet worden bij de planvorming van projecten in de buitenruimte en de inrichting van de stad.

Duurzaamheid

Werken aan duurzaamheid is voor de gemeente van groot belang. Om ook vanuit toegankelijkheid hieraan bij te dragen, stimuleren we dat fysieke aanpassingen zo mogelijk duurzaam worden uitgevoerd. We nemen dit als een aanvullende verplichting op in de subsidieregeling Toegankelijke stad voor iedereen en sluiten hiermee aan bij de motie ‘Duurzaam, tenzij’ (RIS316781).

Wat gaan we doen om bij de inrichting van de stad nog beter rekening te houden met toegankelijkheid?

Nr	Acties	Indicatoren
11	We houden nauw contact met uitvoerders van werkzaamheden in de stad. We stimuleren hen om deze werkzaamheden beter op elkaar af te stemmen en veilige omleidingen te waarborgen.	Eind 2026 is het aantal klachten over belemmeringen door werkzaamheden afgenomen. Om dat te meten doen we in 2024 een 0-meting en in 2025 een 1-meting en in 2026 een tweede meting
12	We maken de openbare ruimte rond het stadhuis en de bibliotheek toegankelijker. De gemeente ontwikkelt hiervoor een plan en zorgt dat dat wordt gerealiseerd. Ook voor de verder op gelegen gelijkvloerse kruising Grote Markt/Spui wordt gekeken naar hoe deze in de huidige vorm toegankelijker gemaakt kan worden. Veel inwoners ervaren deze omgeving als hectisch en onoverzichtelijk. Uiteindelijk wordt hier een herinrichting voorzien, dit valt buiten de acties van deze agenda.	In 2024 is het plan gemaakt.
13	In het meldsysteem Meldingen Openbare Ruimte wordt 'toegankelijkheid' als trefwoord opgenomen. Hierdoor wordt het makkelijker om daar meldingen over te doen. Bovendien komen die meldingen dan sneller bij de juiste afdeling terecht.	In 2024 is het trefwoord 'toegankelijkheid' opgenomen in het systeem.
14	Met de Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH) werken we mee aan het uitwerken van het beleidskader Toegankelijk Openbaar Vervoer in diverse actieprogramma's. Daarbij zetten we ons onder meer in voor het toegankelijker maken van de informatieverstrekking in het openbaar vervoer. ²¹	De indicatoren volgen na de uitwerking van de diverse actieprogramma's in 2024.

21 mensenrechten.nl/actueel/nieuws/2023/12/05/crpd-monitor-2023

Nr	Acties	Indicatoren
15	We onderzoeken de mogelijkheid om in samenwerking met MRDH en HTM het project OV-Coach in Den Haag uit te voeren. Dit is een succesvol initiatief dat op dit moment door de Vervoerregio Amsterdam wordt uitgevoerd. De OV-coach helpt mensen met een beperking om zelfstandig te leren reizen.	In mei 2024 is hiervoor met MRDH, HTM en andere partijen een intentieverklaring getekend met een plan van aanpak.
16	We zorgen ervoor dat bij het bouwen van woningen niet alleen gelet wordt op de toegankelijkheid van de woningen zelf, maar ook op het aanbod aan toegankelijke faciliteiten in de omgeving. Denk aan openbaar vervoer, winkels, ontmoetingsplekken enzovoort. ²²	In de Omgevingsvisie, Woonvisie 2040 en de Woonzorgvisie is toegankelijk en inclusief wonen als speerpunt opgenomen.
17	We onderzoeken hoe we kunnen stimuleren dat kinderen met en zonder beperking meer samen spelen. Daarvoor onderzoeken we onder meer hoe de samenspeelplekken in de stad gebruikt worden en hoe we het contact tussen kinderen langdurig kunnen maken.	In 2024 is het onderzoek uitgevoerd en zijn er acties bepaald. In 2025 zijn deze acties uitgevoerd.

22 jso.nl/wp-content/uploads/20160412-Handreiking-Werken-aan-Inclusieve-Wijken-JSO.pdf

6. Onderwijs

VN-Verdrag Handicap artikel 24 over onderwijs:

Kinderen en studenten met een handicap hebben recht op onderwijs en op dezelfde onderwijsvoorzieningen als andere kinderen en studenten. Waar nodig moeten maatregelen genomen worden om het onderwijs voor hen toegankelijk te maken (zoals leermiddelen in braille of een fysieke aanpassing (hellingbaan, toilet enzovoort.).

In Den Haag leren kinderen samen in een toegankelijke leeromgeving

Kinderen met een beperking voelen zich vaker buitengesloten dan kinderen zonder beperking. Dat blijkt uit onderzoek van Stichting het Gehandicapte Kind.²³ Zo zegt 22 procent van de ondervraagde kinderen met een beperking vaak of altijd buitengesloten te worden. Bij de kinderen zonder beperking is dat slechts 5 procent. Daarnaast zegt 79 procent van de kinderen met een beperking af en toe te worden buitengesloten. Bij de kinderen zonder beperking is dat 50 procent. Een andere conclusie uit het onderzoek is dat 3 op de 5 kinderen met een beperking graag (meer) vriendjes willen hebben. Dat is 59 procent van alle kinderen met een beperking.

“Iedereen die met mensen met een zware beperking werkt, doet dat omdat het betaald is of omdat het familie is. Mensen met een beperking zien elkaar op de dagbesteding en gaan daarna weer naar huis. Er is heel veel eenzaamheid onder deze mensen.”

(Moeder van een kind met een meervoudig beperking)

²³ gehandicaptkind.nl/nieuws-en-verhalen/kinderen-met-een-handicap-worden-vijf-keer-zoveel-buitengesloten

Inclusief onderwijs²⁴

In de vorige agenda formuleerden we de ambitie: in het Haagse onderwijs leren leerlingen en studenten samen in een toegankelijke leeromgeving en in toegankelijke gebouwen. Deze ambitie blijft onveranderd. Alle kinderen hebben het recht om te leren, het liefst zo veel mogelijk met elkaar en zo veel mogelijk in hun eigen wijk. Daarom werken we aan toegankelijke schoolgebouwen en onderwijsvoorzieningen. Daarnaast vinden we het belangrijk om met het onderwijs samen te werken aan vaardigheden die kinderen helpen om elkaar beter te begrijpen, te respecteren, nieuwsgierig te zijn naar elkaar en met elkaar in gesprek te gaan.

Een aantal eerste stappen hiertoe zijn inmiddels gezet. Zo hebben we in een verordening vastgelegd dat bij nieuwbouw, herbouw en renovatie van scholen 'rolstoelvriendelijkheid' een voorwaarde is voor goedkeuring van het project. Ook zijn in het programma Samenwerking Passend Onderwijs en Jeugdhulp verschillende samenwerkingsprojecten tot stand gekomen. Denk aan de oprichting van een Ouder- en Jeugdsteunpunt en de invoering van het Driehoeksoverleg. Dat laatste zorgt ervoor dat er bij ieder kind beter wordt gekeken naar de ontwikkelmogelijkheden. Deze projecten worden structureel voortgezet.

Daarnaast werken we samen met de Samenwerkingsverbanden Primair en Voortgezet Onderwijs aan de uitwerking van inclusief onderwijs. Dat doen we vanuit de landelijke opgave Inclusief Onderwijs 2035. Dit sluit nauw aan bij het VN-Verdrag Handicap en bij deze agenda.

²⁴ A Van Mieghem, A., Verschueren, K., Petry, K., & Struyf, E. (2018). Inclusief onderwijs: een overzicht vanuit de literatuur. *Impuls voor onderwijsbegeleiding*, 49(1), 13-20.

Wat gaan we nog meer doen om het onderwijs inclusiever te maken?

Nr	Acties	Indicatoren
O1	In 2024 en 2025 krijgen 3 tot 5 scholen advies op het gebied van toegankelijkheid en inclusie (fysiek, digitaal en sociaal). Dat advies geeft de gemeente samen met Stichting Voorall. Als dat mogelijk is binnen de gemeentelijke subsidie-regelingen, krijgen deze scholen ook financiële steun om de adviezen uit te voeren. Daarnaast verwerken we de adviezen in een factsheet, die beschikbaar wordt gesteld aan andere scholen. Daarmee kunnen alle scholen de gevraagde aanpassingen doorvoeren in het kader van de Route naar inclusief onderwijs 2035 van het ministerie van OCW.	<ul style="list-style-type: none"> • In 2024 en 2025 hebben 3 tot 5 scholen adviezen gekregen. • In 2025 is de factsheet gemaakt en via de schoolbesturen verspreid onder alle scholen in Den Haag.
O2	We zorgen ervoor dat de kinderopvang in Den Haag inclusiever en toegankelijker wordt. Daartoe maken we een keuze uit de verschillende scenario's die zijn beschreven in het onderzoeksrapport <i>Passende Kinderopvang</i> (juni 2023). ²⁵ Op basis van het gekozen scenario bepalen we welke acties nodig zijn en plannen we een implementatietraject. Dat voeren we vervolgens uit.	<ul style="list-style-type: none"> • In 2024 zijn de verschillende scenario's overwogen en zijn acties en een implementatietraject bepaald. • In 2025 zijn de acties uitgevoerd.

²⁵ innovatienul13.nl/nieuws/hoe-wordt-reguliere-kinderopvang-passend

Nr	Acties	Indicatoren
O3	<p>In het kader van de Haagse aanpak Gelijke stagekansen²⁶ pakt de gemeente stage-discriminatie aan. Deze aanpak richt zich nu nog primair op leerlingen met een migratie-achtergrond. Wij streven ernaar om leerlingen met een beperking aan de aanpak toe te voegen. Hiervoor gaan we in 2024 10 stagebedrijven testen op toegankelijkheid (fysiek, digitaal en sociaal). In 2025 doen we er nog eens 15. Blijkt uit de tests dat er verbeterpunten zijn? Dan geven we de bedrijven – als dat binnen de gemeentelijke subsidieregelingen mogelijk is – financiële steun om de verbeteringen door te voeren. Zo mogelijk sluiten we aan bij het keurmerk dat vanuit de Haagse aanpak wordt ontwikkeld. Doel is dat dit keurmerk alleen wordt gegeven aan stagebedrijven die toegankelijk en inclusief zijn voor iedereen. Dus ook voor leerlingen met een beperking.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • In 2024 zijn 10 stagebedrijven getest op toegankelijkheid. • In 2025 zijn 15 stagebedrijven getest op toegankelijkheid.

²⁶ De Haagse aanpak gelijke stagekansen is een initiatief van het lectoraat Diversiteitsvraagstukken en Hogeschool Inholland Den Haag. Het manifest is medeondertekend door de gemeente als werkgever. Het past binnen de antidiscriminatieaanpak (RIS307542), de Haagse educatie agenda (RIS311077) en het Haags Akkoord 23-26 hoofdstuk Onderwijs.

7. Arbeidsmarkt en ondernemerschap

VN-Verdrag Handicap artikel 27 over arbeidsmarkt:

Ook mensen met een handicap hebben recht op arbeid en recht op passende maatregelen die het mogelijk maken om te kunnen functioneren.

In Den Haag benutten we de talenten van medewerkers met een beperking

We streven naar een toegankelijke en inclusieve arbeidsmarkt in Den Haag. Een arbeidsmarkt die de kwaliteiten en talenten van iedereen benut, dus ook die van mensen met een beperking. In 2021 is de Alliantie Toegankelijk Den Haag opgericht om ondernemers te inspireren om mee te werken aan die toegankelijke en inclusieve arbeidsmarkt. Dit heeft echter nog niet geleid tot het gewenste resultaat. Veel ondernemers gaven wel aan dat ze inclusie en toegankelijkheid belangrijk vinden.

Individuele benadering²⁷

In deze agenda gaan we meer inzetten op de individuele benadering van ondernemers. We willen met hen het gesprek aangaan over wat zij nodig hebben om toegankelijk en inclusief te ondernemen. Hoe kunnen zij mensen met een beperking als klant en ook als medewerker faciliteren? We kijken hierbij naar de drie aspecten van toegankelijkheid: fysiek, digitaal en sociaal. Dit doen we in samenwerking met sleutelfiguren die de ondernemers kennen en kunnen inspireren. Ook intensiveren we hiervoor de samenwerking met (belangen)organisaties, zoals MKB Toegankelijk, Koninklijke Horeca Den Haag, Social Club Den Haag en het Ondernemersportaal. We blijven inzetten

²⁷ mkbtoegankelijk.nl/over-mkb-toegankelijk

om organisaties en ondernemers te wijzen op de subsidiemogelijkheden Toegankelijke stad voor iedereen.

“Let op lage verwachtingen. Ik werd echt niet gestimuleerd om naar de havo en later het hbo of wo te gaan. Je hebt een beperking? Kies maar iets leuks, daarna krijg je toch een uitkering. Het ging totaal niet over wat ik zou kunnen betekenen voor de maatschappij.”

(Inwoner met een fysieke beperking)

Focus op talent²⁸

In vrijwel alle sectoren is er op dit moment een groot tekort aan medewerkers. Toch hebben nog veel mensen met een beperking moeite om betaald werk te vinden. Met loonkostensubsidie (LKS)²⁹ krijgen werkgevers een vergoeding voor het verschil in loonwaarde en kan de werkgever zich bij de werving van personeel focussen op de talenten van de sollicitant.

Een andere oplossing hiervoor ligt in het verbeteren van de toegankelijkheid van de werkomgeving. Dit gebeurt vanuit het beleidsplan Werk en Participatie (RIS315004). Ook werken we samen met experts en organisaties aan het motiveren van werkgevers om gebruik te maken van goed opgeleide en getalenteerde arbeidskrachten met een beperking. Daarbij bieden we werkgevers en werknemers mogelijkheden voor tijdelijke begeleiding (coaching) en ondersteuning. We stimuleren de inzet van technologische innovaties, die kunnen helpen om de afstand tot de arbeidsmarkt te verkleinen.

Werk zorgt voor inclusie

Het hebben van betaald werk is voor iedere inwoner belangrijk. Dit geeft eigenwaarde en eigen regie. Ook gaat het uitsluiting tegen, omdat je bijvoorbeeld makkelijker kunt deelname aan sociale activiteiten. Tot slot is de werk-

vloer zelf een belangrijke bron van sociale contacten en zingeving. Dit geldt ook voor onbetaald werk.

Uitsluiting komt bij mensen met een beperking vaker voor dan bij andere mensen. Deelname aan de arbeidsmarkt kan dit helpen voorkomen. Het stimuleren van een inclusieve arbeidsmarkt staat centraal. Daarom zet de gemeente zich in om drempels tot de arbeidsmarkt weg te nemen. TNO heeft een methodiek ontwikkeld op basis waarvan Den Haag Werkt met werkgevers bespreekt wat er nodig is om meer inclusief te zijn en welke kansen er benut kunnen worden. Het stimuleren van een inclusieve arbeidsmarkt staat centraal.

Wat gaan we nog meer doen om de arbeidsmarkt beter toegankelijk te maken?

Nr	Acties	Indicatoren
A1	We vragen aandacht voor toegankelijkheid en inclusie voor mensen met een beperking tijdens evenementen voor ondernemers. Dat doen we bijvoorbeeld door middel van workshops, presentaties van ervaringsdeskundigen, enzovoort.	<ul style="list-style-type: none"> In 2024 is op minimaal 2 ondernemersbijeenkomsten aandacht besteed aan toegankelijkheid en inclusie. In 2025 is dit gebeurd op minimaal 3 bijeenkomsten.
A2	We bieden jaarlijks aan 10 tot 12 ondernemers een bedrijfsscan aan om te onderzoeken hoe toegankelijk en inclusief hun onderneming is. Daarvoor werken we samen met de gemeentelijke bedrijfscontactfunctionarissen in de wijken Laak, Zuidwest en Schilderswijk/Transvaal. Komen uit de scan verbeterpunten naar voren? Dan geven we deze bedrijven – als dat binnen de gemeentelijke subsidieregelingen mogelijk is – financiële steun om die verbeteringen door te voeren.	<ul style="list-style-type: none"> In 2024 is aan 10 tot 12 ondernemers een scan aangeboden. In 2025 is aan nog eens 10 tot 12 ondernemers een scan aangeboden.
A3	We onderzoeken de mogelijkheden om een prijs uit te reiken aan het meest toegankelijke bedrijf van Den Haag. Bijvoorbeeld via een Haagse Parel.	In 2024 is dit onderzoek gedaan en een voorstel geschreven.

²⁸ movisie.nl/artikel/actie-nodig-inclusieve-arbeidsmarkt

²⁹ denhaag.nl/wp-content/uploads/2019/12/SZW_DHW_A4_Folder_Loonkostensubsidie_toegankelijk.pdf

Nr	Acties	Indicatoren
A4	We onderzoeken samen met Voorall welke technologische innovaties kunnen bijdragen aan participatie op de arbeidsmarkt en stimuleren waar mogelijk de inzet hiervan.	<ul style="list-style-type: none"> • In 2024 is een overzicht gemaakt van meest kansrijke technologie. • In 2025 zijn deze producten tenminste tien keer ingezet.
A5	Met Voorall ontwikkelen we een inhoudelijke (digitale) factsheet met een stappenplan, om ondernemers en organisaties te informeren over het toegankelijk en inclusief maken van hun onderneming, zowel voor klanten als (toekomstige) werknemers.	<ul style="list-style-type: none"> • In 2024 is de factsheet ontwikkeld. • In 2025 is een tevredenheidsmeting over de factsheet uitgevoerd.

8. Vrijetijdsaanbod

VN-Verdrag Handicap artikel 30 over vrije tijd:

Mensen met een handicap, ook kinderen, moeten net als ieder ander mee kunnen doen aan het culturele leven, recreatie, vrije tijd en sport.

Ze hebben recht op toegang tot sportlocaties en sportactiviteiten, televisieprogramma's, film, theater, musea, enzovoort.

In Den Haag benutten we de talenten van medewerkers met een In Den Haag kan iedereen onbelemmerd genieten van het vrijetijdsaanbod³⁰

Onze ambitie is dat elke inwoner en bezoeker van Den Haag onbelemmerd kan deelnemen aan activiteiten op het gebied van vrije tijd, sport, spel en cultuur. Dat kan op verschillende manieren. Enerzijds bieden organisaties vrijtjidsactiviteiten aan die specifiek bedoeld zijn voor mensen met een beperking. Anderzijds worden er ook activiteiten aangeboden waar mensen met én zonder beperking samenkomen. Vanuit de inclusiegedachte is dat laatste het ideale model. Een mooi voorbeeld zijn de tuinen van Amateursuindersvereniging Zonnegaarde, die door verharde paden en een mindervalide-toilet, toegankelijk zijn voor gebruikers van een rolstoel, rollator of scootmobiel.

Vanuit de gemeentelijke Sportnota 2015-2030 (RIS283153) wordt aan een toegankelijk sportaanbod gewerkt. Ook culturele organisaties nemen initiatieven om hun aanbod toegankelijker en inclusiever te maken, zoals HNT-Onbeperkt, de Betovering en Superkracht.

Via Superkracht werken vrijwilligers met een beperking mee aan culturele activiteiten en evenementen. Uit de resultaten blijkt dat hun talenten hierdoor

³⁰ lka.nl/artikel/cultuur-en-mensen-met-een-beperking

beter zichtbaar worden. Bovendien doet het de vrijwilligers goed om op deze manier volwaardig mee te kunnen doen in de samenleving. De initiatiefnemers van Superkracht kunnen beschouwd worden als boegbeelden en zijn bereid om hun expertise met andere partijen te delen.

Diversiteit en inclusie zijn als beoordelingscriterium meegenomen bij het toekennen van meerjarige subsidies vanuit de Subsidieregeling meerjaren-beleidsplan kunst- en cultuur 2025-2028 (RIS316718) en de subsidieregeling Haagse Kunst en Cultuurprojecten.

Ook in de subsidieregeling Publieksevenementen Den Haag is de fysieke, sociale en digitale toegankelijkheid opgenomen als beoordelingscriterium. Het gaat dan om subsidieaanvragen grootschalige en kleinschalige evenementen. Naast het feit dat organisatoren met dit onderdeel punten kunnen scoren, draagt het ook bij aan de bewustwording. Organisatoren staan hierdoor meer stil bij het belang van een toegankelijk en inclusief evenementenaanbod.

Sport en beweging³¹

Om het sportaanbod laagdrempeliger en toegankelijker te maken, gaan we nieuwe samenwerkingsverbanden aan. Bijvoorbeeld met wijkverenigingen en maatschappelijke en levensbeschouwelijke organisaties. We zetten combinatiefunctionarissen in voor het realiseren van laagdrempelig sport- en beweegaanbod. Ook gaan we naschoolse sport en straat sport stimuleren. Bovendien verhogen we de korting die houders van een Ooievaarspas krijgen op de contributie van sportverenigingen. Daarbij stimuleren we ook dat deze pas vaker bij verenigingen wordt gebruikt.

Belangrijke initiatieven op het gebied van sport en beweging zijn het Beweegloket en de Mobilitheek. Het Beweegloket helpt Hagenaars met een beperking om een geschikte sport of beweegactiviteit te vinden.

³¹ allesoversport.nl/thema/meedoen-door-sport-en-bewegen/effecten-van-sport-en-bewegen-voor-mensen-met-een-beperking

De Mobilitheek leent hulpmiddelen uit om te kunnen sporten of te bewegen. Wanneer iemand een sporthulpmiddel bij de Mobilitheek heeft geleend en het middel wil behouden, kan in een gesprek met de gemeente gekeken worden naar de mogelijkheden om een sporthulpmiddel te ontvangen vanuit de Wmo of aanspraak te maken op andere landelijke regelingen, zoals Zvw, Wlz, of Uniek Sporten. De pilot Beweegloket en Mobilitheek verlopen goed en het is de bedoeling om deze pilot om te zetten in een permanente werkwijze.

Wat gaan we extra doen om het vrijetijdsaanbod toegankelijk te maken?

Nr	Acties	Indicatoren
V1	We nodigen culturele organisaties uit om jaarlijks 3 extra culturele activiteiten te organiseren die toegankelijk zijn voor mensen met en zonder beperking. We helpen om deze evenementen te financieren. De activiteiten moeten gericht zijn op de ontmoeting tussen beide groepen. Daarvoor vragen we ook advies aan ervaringsdeskundigen.	<ul style="list-style-type: none"> In 2024 zijn minimaal 3 culturele activiteiten georganiseerd door verschillende culturele instellingen. In 2025 zijn nog eens minimaal 3 culturele activiteiten georganiseerd door verschillende culturele instellingen.
V2	We lichten 4 goede voorbeelden uit: 2 op het gebied van cultuur en 2 op het gebied van sport. We promoten de wijze waarop de organisaties in deze voorbeelden bijdragen aan inclusie. We richten die promotie vooral op vergelijkbare organisaties en verenigingen. Daarbij schenken we ook aandacht aan de subsidieregeling Toegankelijke Stad voor iedereen. Zo vergroten we de bekendheid hiervan.	Eind 2025 zijn 4 goede voorbeelden gepromoot.
V3	We ontwikkelen een overzichtelijke factsheet die instellingen, verenigingen of evenementen kunnen gebruiken om hun aanbod toegankelijker en inclusiever te maken voor mensen met een beperking.	<ul style="list-style-type: none"> In 2024 is de factsheet ontwikkeld. In 2025 is een tevredenheidsmeting van de factsheet uitgevoerd.

9. Financiën

In Den Haag benutten we de talenten van medewerkers met We zetten vanuit verschillende beleidsterreinen reguliere middelen in om de toegankelijkheid en inclusie in Den Haag te vergroten. Dit geldt bijvoorbeeld voor actie I2 uit deze agenda. Zo worden er geleidelijnen aangelegd en werkplekken aangepast. De middelen voor de uitvoering van deze agenda geven een impuls aan de toegankelijkheid van de stad, boven op de reguliere inzet. Het gaat hier om incidentele middelen, structurele middelen en middelen beschikbaar voor subsidie.

Incidentele middelen

In het Haags Akkoord (RIS316672) zijn incidentele middelen beschikbaar gesteld voor het toegankelijker maken van het stadhuis (actie G3) en het aanstellen van een toegankelijkheidscoördinator.

Om de cultuursector toegankelijker en inclusiever te maken hebben we voor de collegeperiode 2022-2026 extra financiële middelen. Deze zijn toegevoegd aan de subsidieregeling Toegankelijke stad voor iedereen.

Beschikbare incidentele middelen	(bedragen x € 1.000)
Toegankelijkheidscoördinator (2024-2026)	90 (totaal 2024-2026)
Toegankelijk maken stadhuis (2024-2026)	100 (totaal 2024-2026)
Toegankelijkheid culturele programmering (2022-2026) (4x € 100.000,- toegevoegd aan subsidieregeling Toegankelijke stad voor iedereen)	-

Structurele middelen

Een groot deel van de acties in deze agenda worden bekostigd vanuit de structurele middelen. Onderstaande tabel geeft een totaaloverzicht van de verdeling van de structurele middelen per thema.

Uitvoering agenda 2024-2026	Per jaar (bedragen x € 1.000)
Meerjarige bewustwordingscampagne	175
Gemeente geeft het goede voorbeeld	50
Inrichting van de Stad	100
Onderwijs	50
Arbeidsmarkt & ondernemerschap	100
Vrijtijdsaanbod	50
Totaal 2024-2026	525

Middelen beschikbaar voor subsidie

Als we de hele stad toegankelijk en inclusief willen maken, dan is het nodig dat iedereen hier een steentje aan bijdraagt. En dat iedereen daar ook eigen geld aan besteedt. Maar we begrijpen dat sommige organisaties en ondernemers hiervoor niet genoeg financiële middelen hebben. Daarom kunnen zij een beroep doen op de subsidieregeling Toegankelijke Stad voor iedereen. Hieruit kunnen organisaties en ondernemers een bijdrage aanvragen om hun locaties toegankelijk te maken, hun website of informatievoorziening begrijpelijker te maken of te werken aan hun sociale toegankelijkheid. De regeling wordt in 2024 bijgesteld. We creëren de mogelijkheid om meerjarige subsidies te verlenen en stimuleren gebruik van duurzame materialen bij aanpassingen gericht op de fysieke toegankelijkheid. Daarnaast werken we aan de begrijpelijkheid van de regeling.

We vinden het belangrijk dat de collectieve belangen van mensen met een beperking behartigd worden. Stichting Voorall komt samen met ervaringsdeskundigen op voor de belangen van Hagenaars met een beperking en

geeft gevraagd en ongevraagd beleidsadvies. Hiermee brengen we het “niets over ons zonder ons” uit het VN-verdrag Handicap in de praktijk. Om deze activiteiten structureel te waarborgen verlenen we stichting Voorall vanaf 2025 een begrotingssubsidie (RIS-nummer volgt).

Vanuit de subsidieregeling Samen Sociaal Vitaal (SSV) worden activiteiten gesubsidieerd voor mensen met een beperking. Vanuit SSV worden activiteiten gesubsidieerd die gericht zijn op het versterken van de vitaliteit, participatie en zelfredzaamheid van kwetsbare inwoners. Een deel van deze middelen is specifiek bedoeld voor activiteiten voor mensen met een beperking.

SGK Sportbelang zorgt ervoor dat mensen met een beperking kunnen participeren door het aanbieden, stimuleren en creëren van specifieke sport- en beweegactiviteiten voor mensen met een beperking die niet aan het reguliere aanbod mee kunnen doen, middels een begrotingssubsidie.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de beschikbare middelen:

Beschikbare middelen (subsidieplafonds) voor subsidie 2024-2026	Per jaar (bedragen x € 1.000)
Subsidieregeling Toegankelijke stad <ul style="list-style-type: none"> Meerjarige subsidie > €50.000 Meerjarige subsidie < €50.000 Projectmatige activiteiten	Verdeling vanaf 2025 350 150 475
Begrotingssubsidie Voorall	400
Subsidieregeling Samen Sociaal en Vitaal (subsidieplafonds activiteiten voor mensen met een beperking)	700
Begrotingssubsidie SGK Sportbelang	375
Totaal	2.450

10. Monitoring

De coördinerend wethouder Toegankelijkheid ziet toe op de uitvoering van deze agenda op alle beleidsterreinen. Hij rapporteert jaarlijks over de voortgang.

Veel ambities in deze agenda zijn abstract. Het is lastig om daar concrete metingen en cijfers aan te verbinden en het is lastig om aan te tonen dat we deze ambities waarmaken. Denk aan het vergroten van de bewustwording, het realiseren van gedragsverandering of het inclusiever maken van het onderwijs of het culturele aanbod.

Wat wel kan, is aannemelijk maken dat de gekozen acties een bijdrage leveren aan de ambities. Ook kunnen we de resultaten van die acties monitoren. We hebben daarom bij het opstellen van de agenda aandacht besteed aan de Theory of Change (zie ook pagina 8). Aan de hand van deze theorie hebben we - samen met ervaringsdeskundigen, deskundige collega's, expertiseorganisaties en belangenbehartigers - de acties in deze agenda bepaald. We verwachten hiermee een merkbare bijdrage te leveren aan de toegankelijkheid van Den Haag.

In onze jaarlijkse voortgangsrapportages beschrijven we wat de resultaten zijn van onze acties. De eerste voortgangsrapportage bieden we in het voorjaar van 2025 aan de gemeenteraad aan.

Colofon

Dit is een uitgave van
Gemeente Den Haag
Dienst Onderwijs, Cultuur
en Welzijn

Vormgeving
Dienst Bedrijfsvoering
Multimedia

Juli 2024

